

ACORD

GOV/70/2009, de 5 de maig, pel qual es declara bé cultural d'interès nacional en la categoria de monument històric la Presó o Casa de la Castellania, a Gandesa, i se'n delimita l'entorn de protecció.

Per la Resolució de 16 de març de 1983 (DOGC núm. 327, d'11.5.1983) es va incoar expedient de declaració de monument historicoartístic a favor de la Presó o Casa de la Castellania, a Gandesa (Terra Alta).

Per la Resolució CMC/3372/2008, de 30 d'octubre (DOGC núm. 5258, de 14.11.2008), es va incoar expedient de delimitació de l'entorn de protecció de la Presó o Casa de la Castellania, a Gandesa, es va obrir un període d'informació pública i es va acumular a l'expedient anterior.

S'han complert tots els tràmits preceptius en la instrucció d'aquest expedient, d'acord amb el que estableixen els articles 8 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.

A l'expedient consten els informes favorables del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català i de l'Institut d'Estudis Catalans.

Durant la tramitació de l'expedient no s'ha presentat cap al·legació.

A proposta del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, el Govern de la Generalitat de Catalunya

ACORDA:

- 1 Declarar bé cultural d'interès nacional en la categoria de monument històric la Presó o Casa de la Castellania, a Gandesa (Terra Alta), segons la ubicació i la descripció que consten a l'annex 1 d'aquest Acord.
- 2 Delimitar l'entorn de protecció d'aquest monument, que es grafia en el plànol que es publica amb aquest Acord i segons la justificació que consta a l'annex 2.
- 3 Incloure com a objecte de protecció el subsòl del monument i de l'entorn de protecció.
- 4 Publicar íntegrament al DOGC i al BOE aquest Acord, de conformitat amb el que preveu l'article 12 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i notificar-lo als interessats i a l'ajuntament del municipi on radica el bé.
- 5 Contra aquest Acord, que exhaureix la via administrativa, es pot interposar recurs potestatiu de reposició davant el Govern de la Generalitat de Catalunya en el termini d'un mes, o bé recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el termini de dos mesos, a comptar en tots dos casos des de la publicació al DOGC o des de la corresponent notificació.

Barcelona, 5 de maig de 2009

LAIA BONET RULL
Secretària del Govern

ANNEX 1*Ubicació i descripció*

L'edifici objecte d'aquest Acord de declaració és l'element anomenat la Presó o Casa de la Castellania (o també Palau del Castellà). Està situat a la part alta del nucli històric de Gandesa, a la zona anomenada el Castell.

Està delimitada pel carrer Pes Vell, des d'on es produeix l'accés principal, el carrer del Call i dos carrerons, un a cada lateral. El monument ocupa una posició independent i aïllada de la resta d'edificacions.

L'edifici, de planta rectangular orientada de nord a sud, es subdivideix en dos nivells principals: la planta baixa, amb accés des del carrer Pes Vell, i la planta semisoterrani, amb accés des del carrer del Call. A l'interior alberga dues sales polivalents, una a cada planta.

De l'estructura original es conserven els tres arcs de mig punt lleugerament apuntats de la planta semisoterrani, les parets de tancament de tot l'edifici i un pilar de pedra situat a la planta baixa.

Els canvis d'ús als quals ha estat sotmès l'edifici són evidents a les seves façanes, on s'observen fàcilment les finestres i portes que han estat obertes i posteriorment tapiades.

Encara que el poblament de la zona té origen ibèric, es té constància documental del nom de Gandesa i de l'existència del seu castell des del 1153, castell que va ser totalment destruït amb la desamortització. L'origen cronològic constructiu del Palau Castellà s'emmarca entre els segles XIII-XIV. Hi ha la hipòtesi que el Palau del Castellà formava part del complex del castell com a edifici aïllat de defensa o torre del tresor. És molt probable que el Palau del Castellà fos inaugurat amb motiu de la reunió del Capítol General de l'Orde del Temple del 1225. Més tard van haver-hi reunions dels hospitalers.

Com a tret remarcable del seu valor històric, cal destacar que el 1338 s'hi van celebrar les Corts Generals de la Corona d'Aragó presidides pel rei Pere III el Cerimoniós.

L'any 1609 es va obrir l'actual porta i es va modificar la distribució perquè l'edifici va passar a ser la Sala del Delme. El 1841 es crea el partit judicial de Gandesa i l'edifici es convertí en la Presó, funció que es va mantenir durant i després de la Guerra Civil fins que als anys 60 s'abandonà i es va degradar. Entre 1994 i 1995 es restaura i es converteix en equipament cultural municipal i l'any 2001 se n'urbanitza l'entorn.

El monument representa un gran valor testimonial per a la població fruit de la seva llarga història des del moment de la seva construcció fins a l'actualitat.

Es considera monument l'edificació conformada pel recinte que defineixen els murs de tancament de l'edifici, inclosa la resta de parcel·la que l'envolta, de la mateixa propietat, on hi ha construccions annexes a l'edifici que hi estan estrictament relacionades: els elements que conformaven el sistema d'evacuació d'aigües residuals de l'edifici i les parets de tancament del pati de la Presó, així com el seu subsòl.

ANNEX 2

Justificació de l'entorn de protecció

La definició d'un entorn de protecció al voltant d'aquest edifici es presenta com el millor instrument per a garantir la pervivència dels seus valors culturals en les millors condicions possibles.

Aquesta figura legal considera i incorpora, des de la seva definició mateixa, les interaccions del monument amb cada un dels elements urbans del seu entorn, així com la relació d'aquests últims entre ells. És, doncs, una eina de protecció global, que valora la realitat, amb la clara intencionalitat de conservar en les millors condicions possibles el llegat patrimonial inherent al monument.

Es pretén assolir l'equilibri entre la necessitat de crear una àrea de protecció al voltant del monument que garanteixi suficientment el control sobre el seu entorn i la voluntat de no afectar més espais dels estrictament indispensables per a la seva correcta percepció.

D'acord amb aquests principis, l'entorn és un perímetre de forma irregular resultat del criteri general d'incloure les finques adjacents físicament i visualment

al monument. La unitat utilitzada per a la inclusió a l'entorn és la parcel·la, com element bàsic que permet el control visual de la volumetria que pugui aparèixer en aplicació de les normes urbanístiques vigents.

La Presó, també coneguda com Casa de la Castellania o el Palau del Castellà, es situa a la zona anomenada el Castell, a la cota 373 m, un dels punts més elevats de la població. L'edifici salva el desnivell topogràfic entre dos carrers, l'antic carrer Major, actual carrer Pes Vell, i el carrer del Call, amb un desnivell entre ambdós de cinc metres, aproximadament.

Es tracta d'una construcció aïllada, antigament per un fossat, actualment per carrers, carrerons i una plaça. Tot i que durant els anys ha estat sotmesa a diverses construccions adjacents, fou en l'obra de rehabilitació entre els anys 1994 i 2001 quan l'edifici va tornar a gaudir de la seva posició dominant, i va tornar a ser un edifici aïllat.

El fet d'estar situat en una cota elevada i aïllat de qualsevol edificació fa que sigui visible al llarg de tot el seu perímetre, des de tots els carrers que l'envolten: el carrer Pes Vell, el carrer del Call, el carrer de la Presó, el carrer d'Horta, i els carrerons del seu lateral. Des de la llunyania queda amagat i confús entre les cases i les construccions existents.

L'entorn de protecció és el resultat de la inclusió de les finques relacionades més directament amb el monument per la seva proximitat i les que s'hi relacionen a través de les seves visuals, tot i quedar més llunyanes.

La finalitat de la delimitació de l'entorn de protecció és controlar les intervencions que es puguin fer a les construccions existents, controlar les noves actuacions, la volumetria resultant en aplicació de les normes urbanístiques vigents i els espais lliures, per tal de no perdre aquestes perspectives.

Algunes de les construccions que conformen l'entorn de protecció són edificacions medievals, de les més antigues de la vila, adossades als murs de l'antic castell i molt properes al Palau del Castellà o Presó; tot això al costat d'arquitectura popular contemporània.

La dinàmica de transformació del lloc fa que sigui essencial controlar les actuacions sobre els edificis que envolten el monument per tal de garantir el manteniment de l'àmbit que el suporta. Aquest control és de naturalesa eminentment visual i per aquest motiu la delimitació inclou totes les finques que poden afectar la seva contemplació de manera directa i on intervencions poc acurades poden desvirtuar els valors patrimonials del monument.

Pel que fa al subsòl de l'entorn més proper, cal controlar les intervencions que s'hi produeixin tant des de la vessant arqueològica, en relació amb possibles troballes relacionades amb el monument, com des de la vessant documental, per la informació històrica que pugui aportar.

